

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ
PRACOVIŠTĚ
V LIBERCI

Město Česká Lípa
náměstí T. G. Masaryka 1/1
47036 Česká Lípa
bkfbc3p

Váš dopis čj. / ze dne: MUCL/10004/2023 ze dne 23. 1. 2023
Naše čj.: NPU-353/7184/2023
Vyřizuje: Ouhrabka
Spisový znak: 810.2

Liberec 28. 2. 2023

Česká Lípa, dům čp. 159, okres Česká Lípa, Liberecký kraj, zrušení prohlášení věci za kulturní památku

Na základě vaší žádosti ze dne 23. 1. 2022, čj. MUCL/10004/2023 vám zasíláme stanovisko k případnému návrhu na zrušení památkové ochrany výše jmenovaného objektu na pozemku p. č. 238, v k. ú. Česká Lípa. Žádost o předběžné stanovisko si vyžádal vlastník objektu Město Česká Lípa, náměstí T. G. Masaryka 1/1, 47001 Česká Lípa

V obdržené žádosti se mimo jiné uvádí: „Město Česká Lípa si plně uvědomuje význam tohoto objektu i okolních prostranství, situovaných v samotném centru, proto přijalo rozhodnutí využít objektů čp. 158 a 159 a souvisejícího prostoru proluky u Jeřábkova náměstí pro výstavbu budovy městské knihovny, která svým umístěním umožnila potřebný rozvoj kulturních a společenských potřeb obyvatel. V neposlední řadě by výstavbou mohlo dojít k významné proměně dosud nedořešené proluky, která je dočasně upravena jako plocha veřejné zeleně s komunikací pro pěší, a ke zvelebení cenného prostoru v historickém centru.“ a „Záměrem je nalézt skutečně vhodný projekt pro dořešení dlouhodobě nevyhovujícího prostoru v těsné blízkosti historického náměstí, a proto je snahou města k návrhu a výběru nové podoby tohoto území přistupovat co nejzodpovědněji. I to je důvodem snahy města poskytnout architektům v architektonické soutěži co nejširší možný prostor pro jejich invenci a návrhy tak, aby bylo možné vybírat z co nejširšího okruhu možných řešení.“ a „Avšak v případě existující památkové ochrany celého objektu čp. 159 bude stavební program pro architektonickou soutěž značně limitován právě touto ochranou. Pokud by z objektivních důvodů nebylo možné při samotné realizaci zachovat původní historické konstrukce tohoto objektu, což se z pohledu výsledků stavebně technického průzkumu jeví jako velmi pravděpodobné, nebyla by pak dána žádná příležitost ověřit, jakou podobu by mohla mít zástavba v tomto místě bez zachování či úplné obnovy veškerých původních konstrukcí objektu čp. 159. Z tohoto důvodu město Česká Lípa znovu zvážilo svůj záměr, vč. podmínek stavebního programu a po diskusích se zástupci orgánů památkové péče dospělo k závěru, že se pokusí předložit návrh na sejmutí památkové ochrany objektu čp. 159, s cílem vytvořit otevřenější podmínky pro zpracování návrhů budoucí zástavby.“ a „Záměrem města rozhodně není rezignovat na záchranu hodnotných prvků a konstrukcí objektu, právě naopak. Cílem je však nalézt řešení, které by ve svém důsledku mohlo být kompromisem, jež přinese funkční a vyhovující zástavbu této části historického centra města a zároveň bude akcentovat ty nejvýznamnější historicky hodnotné prvky daného prostoru.“

Dům čp. 159 byl prohlášen za kulturní památku na základě rozhodnutí Ministerstva kultury České republiky ze dne 29. 6. 1995, č. j. 6.411/92. Objekt je v Ústředním seznamu kulturních památek ČR registrován pod číslem rejstříku 10686/5-5626. Dne 2. 4. 2004 město Česká Lípa podalo na Ministerstvo kultury ČR žádost o zrušení prohlášení domu za kulturní památku. Národní památkový ústav i Krajský úřad Libereckého kraje se k tehdejšímu návrhu vyslovil negativně a zrušení prohlášení za KP nedoporučil. Městský úřad Česká Lípa se s ohledem na k závažnému stavu objektu a s odvoláním na statické posouzení objektu vyjádřil k návrhu kladně. Následně Ministerstvo kultury ČR dně 7. 6. 2004 vydalo rozhodnutí čj. 4407/2004, které nezrušilo prohlášení domu čp. 159 za kulturní památku. V důsledku turbulentního vývoje stavu domu a jeho ochrany byla zpracována dvojice stavebně historických průzkumů. (Gabriel František – Lancinger Luboš 1992, Česká Lípa čp. 159, stavebně historický průzkum, NPÚ ÚOP v Liberci, sbírka SHP 0045 a Panáček Michal – Wasková Marie 2007, Česká Lípa dům čp. 159 severní křídlo, doplnění standardního stavebně historického průzkumu, NPÚ ÚOP v Liberci, sbírka SHP 0124.)

Torzálně dochovaný dům čp. 159 tedy jeho podzemní, první a částečně druhé nadzemní podlaží se nachází na exponovaném nároží ulic Tržní a Prokopa Holého v užším jádru města. Dosavadní stavebně-historické průzkumy uvádějí jako nejstarší dochovanou konstrukci domu středověkou hradbu městského opevnění zakomponovanou ve hmotě západní části objektu. K danému úseku opevnění navíc přiléhala tzv. Zádušní brána situovaná v Tržní ulici. Nejstarší části konstrukcí vlastního objektu se vztahují k jeho pozdně renesanční výstavbě v roce 1605. Výslednou podobu domu dále utvářeli navazující stavební etapy z období baroka a klasicismu. V 90. letech 20. století došlo v důsledku neodborných stavebních prací a částečných demolic k narušení statiky domu. Po získání domu do majetku města byly provedeny zabezpečovací práce, během kterých byl snesen krov a částečně svislé konstrukce druhého nadzemního podlaží. Objekt byl následně provizorně zakonzervován pultovou střechou a dalšími zajišťovacími konstrukcemi v interiéru domu.

Na základě žádosti byl dne 1. 2. 2023 pracovníky NPÚ ÚOP v Liberci primárně zdokumentován současný stav objektu. Před vlastní prohlídkou měli k dispozici stavebně technické posudky ke konstrukcím objektu (Ing. Pavel Němeček 2003, Posouzení stavebně konstrukčního stavu objektu čp. 159 v České Lípě v ulici Prokopa Holého a Diagnostika stavebních konstrukcí s.r.o. 2022, Zpráva č. 137/22 stavebně technický průzkum a posouzení stavu objektu čp. 159 Česká Lípa). Stavebně technický průzkum popisuje řadu trhlin, zasolení a vlhkost zdiva. V posudku je uvedeno, že některé zabezpečovací práce nebyly provedeny řádně anebo nebyly dokončeny, což svědčí o dlouhodobějším stavu. Posudek má přílohou část, z které při porovnání obdobného posudku z 90. let vyplývá, že se stav dramaticky nezměnil. Nově lze pozorovat poruchy související s absencí údržby a nové praskliny vyplývající z daného torzálního stavu. Při prohlídce objektu bylo konstatováno, že objekt je víceméně ve shodném stavu jako při poslední návštěvě, kterou pracovníci NPÚ již absolvovali v roce 2012. Během prohlídky objektu byla pořízena fotodokumentace, která je součástí našeho stanoviska.

Prohlídka objektu v kombinaci s podrobným ztotožněním závěrů dvojice stavebně historických průzkumů vedla k poznání, že objekt čp. 159 je stále nositelem kulturně-historických hodnot, pro které byl prohlášen kulturní památkou. Tedy, že přes torzální podobu, zůstalo to nejcennější zachováno. Stávající konstrukce a prostory domu jsou přímým dokladem dlouhého vývoje města a jsou v regionu zcela výjimečné. Česká Lípa představuje městské sídlo s nejrozsáhlejším a nejcennějším dochovaným středověkým urbanismem v Libereckém kraji. Nejstarší stopy zástavby je nutné hledat právě zakonzervované v suterénech a sklepích městských domů, které svou vnější podobu během staletí měnily pod vlivem dobových slohů a požárů. Některé z těchto prostor se podařilo již identifikovat, nicméně jde stále o velmi výjimečné nálezy, které je nutné brát jako nejstarší nedocenitelné hmotné prameny pro hlubší poznání dějin a vývoje města. Z výše uvedeného vyplývá, že při projektování stavby nové knihovny je nutné pracovat s daným cenným torzem.

Konstrukce zmizelé tj. nástavbu patra či další křídla objektu je možné řešit i moderními tvaroslovím a technologiemi, jejichž výraz bude podléhat platným regulativům MPZ Česká Lípa. Zakomponování historických konstrukcí v novostavbě není v současné době nikterak výjimečné a může být pro architektonickou soutěž i zajímavou výzvou. Je těžko představitelné, že by během výstavby tyto části zanikly a jakékoliv úvahy o zasypání pozdně renesančních sklepů či destrukci nadzemních partií zdiva, jejichž součástí je i úsek městské hradby, je nutné z hlediska památkové péče zcela odmítnout. Navíc je nutné připomenout, že součástí dané památky jsou komplikované archeologické terény, které by razantními zemními pracemi mohly být ohroženy. Stavba knihovny – kulturní a paměťové instituce – by v případě odstranění hodnotných historických stavebních konstrukcí v podstatě potírala svoji náplň a určení. Zachování opodstatněných hodnotných reliktních starší zástavby naopak může být devizou pro tuto instituci.

Z výše zmíněných důvodů a na základě stanoviska Regionální komise pro Ústřední seznam kulturních památek NPÚ ÚOP v Liberci s případným návrhem na zrušení prohlášení domu čp. 169 na pozemku p. č. 238 v k. ú. Česká Lípa za kulturní památku nemůže souhlasit.

S pozdravem

Mgr. Miloš Krčmář
ředitel NPÚ, ÚOP v Liberci

Přílohy:

fotodokumentace, mapové přílohy, zakres rozsahu KP, stanovisko Regionální komise pro Ústřední seznam kulturních památek

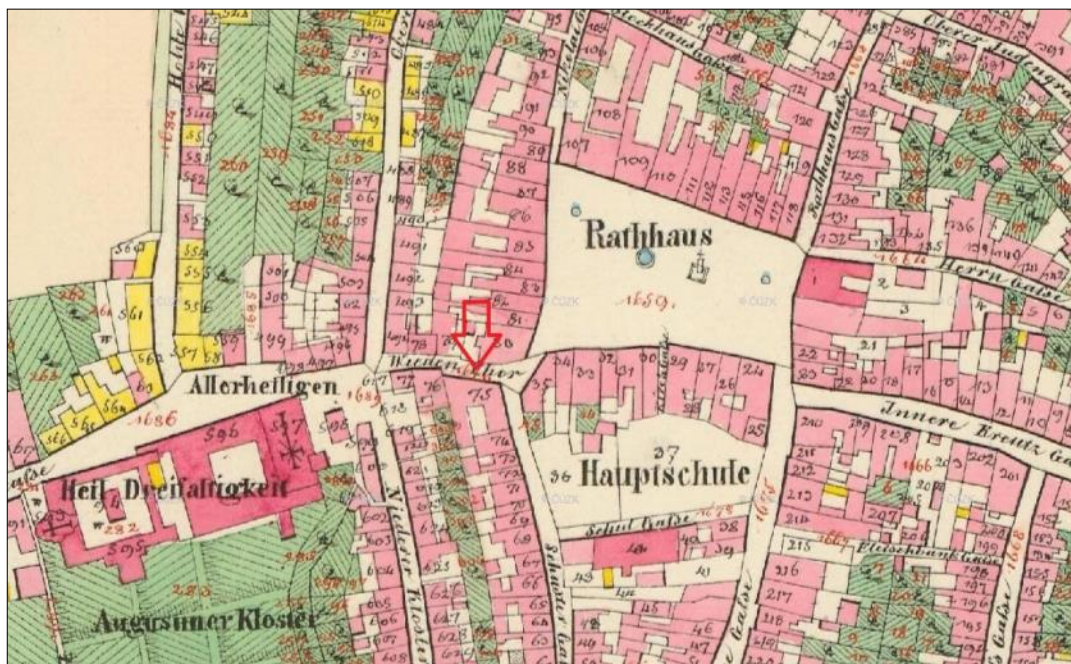
Na vědomí:

NPÚ, generální ředitelství, Valdštejnské náměstí 3/162, 118 01 Praha 1

Město Česká Lípa, Úsek památkové péče - Moskevská čp. 8, 470 01 Česká Lípa

Krajský úřad Libereckého kraje, oddělení památkové péče, U Jezu 642/2a, 461 80 Liberec II

přílohy

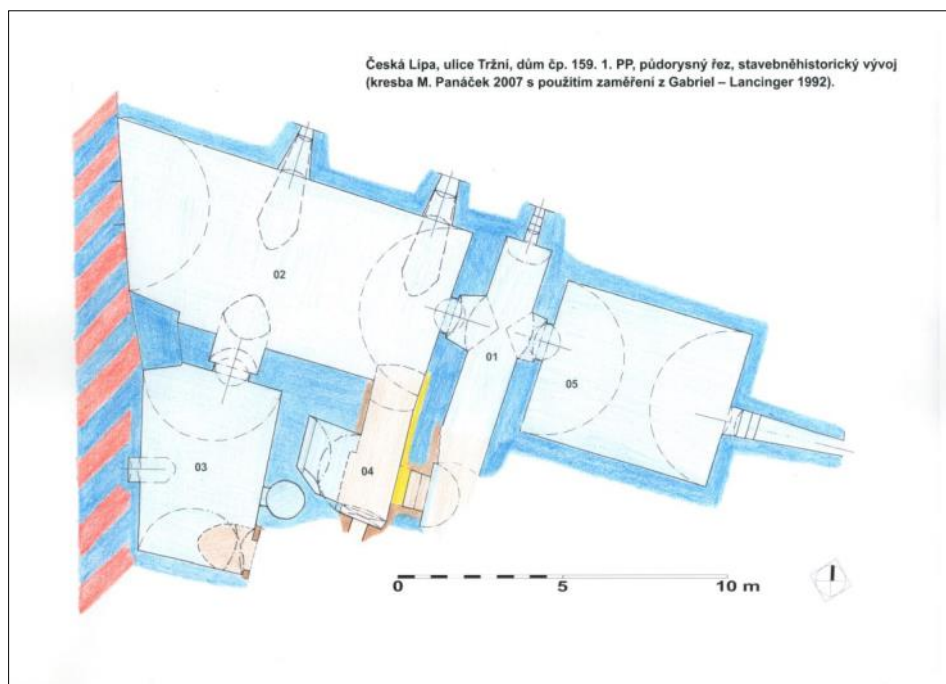

Dům čp. 159 vyznačen šipkou v Tržní ulici na císařském otisku Stablního katastru z roku 1843. Torzo domu dodnes tvoří výraznou dominantu nároží v průhledu z náměstí T. G. Masaryka. ČÚŽK

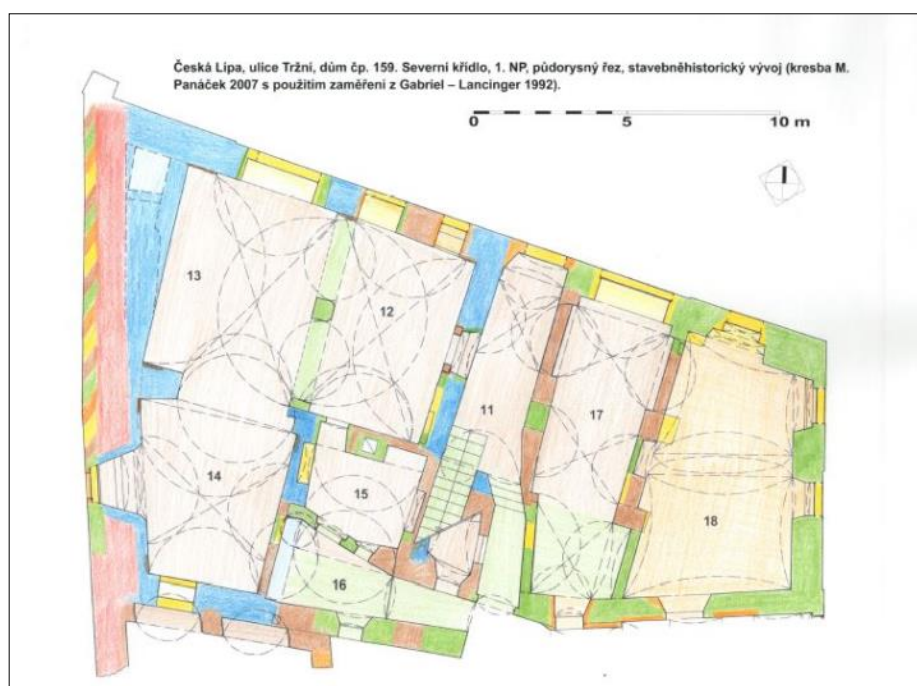

10) [1820-1824]: Regulační plán k rozšiřování Klášterní (dnes Tržní) ulice při úpravách na pohořelíšti Josefa Hellera, situace, bez data, kres. Jefábek. SOKA Česká Lipa, Archiv města České Lípy /1381-1945/, kart. 609, i.č. 2531.

Dům byl přistavěn ke starší městské hradbě, která obsahovala v ulici Klášterní (dnes Tržní) jednu z městských bran zvanou Zádušní (k tomu naposled Panáček 2020, 180-181), tato příloha dle Panáček – Wasková 2007.

Půdorys sklepů čp. 159 s analýzou stavebního vývoje, kdy ke starší hradbě je přiložena pozdně renesanční zástavba (poč. 17. století), v dalších etapách jen s drobnými úpravami dle obvyklé legendy SHP (dle Panáček – Wasková 2007).

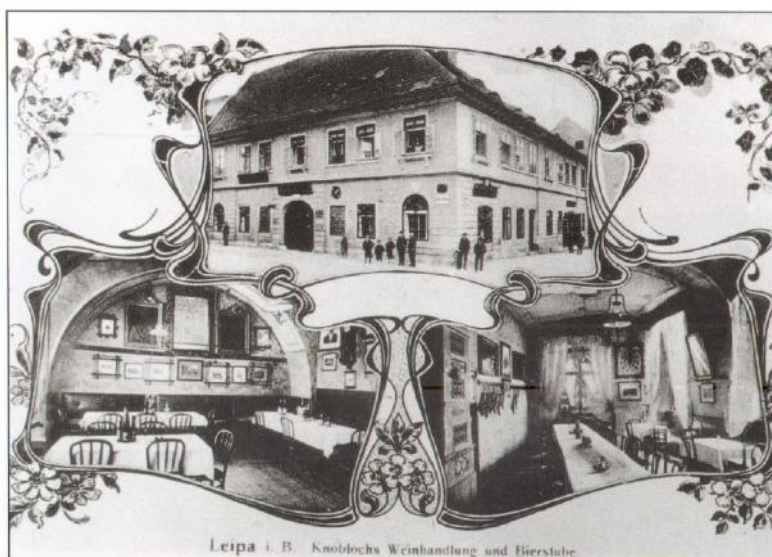

Půdorys přízemí čp. 159, v jehož organismu se opět projevuje obezděná městská hradba s přiloženým pozdně renesančním jádrem domu a mladšími barokními a klasicistními přestavbami. Zděné konstrukce stěn i dochované klenby jsou cenným dokladem vývoje objektu (dle Panáček – Wasková 2007).

11) 1905-1908: Dům čp. 159 (Knoblochova pivnice). Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě, Sbirka pohlednic Vlastivědného muzea, oddělení Česká Lípa.

Podoba objektu čp. 159 na historické pohlednici (dle Panáček – Wasková 2007), možno využít při úvaze o rehabilitaci a hmotě plánovaného objektu knihovny.

12) 1902-1913: Dům čp. 159 (Knoblochova pivnice). In: Smejkal – Panáček – Sobotová 1996, č. 181.

Podoba objektu čp. 159 na historické pohlednici (dle Panáček – Wasková 2007), možno využít při úvaze o rehabilitaci a hmotě plánovaného objektu knihovny.

Stav objektu čp. 159 v době zpracování prvního SHP v roce 1992 (dle Gabriel – Lancinger 1992).

Stav objektu čp. 159 v době zpracování prvního SHP v roce 1992 (dle Gabriel – Lancinger 1992).
Někdy po tomto datu došlo k úpravám objektu, kdy byl odstraněn krov a patro objektu vyjma průčelí otočených do ulic, která jsou zachována do úrovně korunní římsy.

Výrazné plochy provizorního pultového zastřešení domu čp. 159 a 158 na leteckém snímku dle mapy.cz

Celkový pohled od severovýchodu od náměstí T. G. Masaryka na průčelí objektu čp. 159 (všechny foto I. Peřina leden 2023, sbírka fotografií NPÚ ÚOP v Liberci).

Pohled na část východního průčelí čp. 159 s průjezdem a sousední fasádu zbylou po domě čp. 158.

Pohled na východní průčelí čp. 158, s kterým se počítá při obnově a dostavbě novostavby za dané průčelí. Shodná situace tak panuje u čp. 159, kde ovšem zůstaly dochovány mimořádně autentické sklepy a přízemí objektu.

Pohled na průčelí objektu od severozápadu, omítnuté zdivo s táhly za sloupkem elektrické skříně obsahuje ve své jádru středověkou hradbu, na níž v daném místě navazovala Zádušní brána.

Relikt městské středověké hradby v pohledu od jihu a přiložené barokní zdivo domu čp. 159.

Pohled od západu z Jeřábkova náměstí na pultové zastřešení objektů čp. 159 a 158, které čekají na stavbu knihovny a jak s nimi bude naloženo v rámci projektu. Čelní zeď u čp. 159 v popředí obsahuje relikv městské hradby.

Pohled na jižní dvorní průčelí severního křídla, klenuté konstrukce přízemí mohou, poskytnou stavbě knihovny mimořádně autentické a nevšední specifické prostory.

Pohled na západní dvorní průčelí východního křídla.

Konstrukce zajišťující průčelí čp. 158 a relikv hradby s přilehlým klenutým sklepem.

Klenutý sklep na parcele čp. 157 vedle čp. 158, dokládající komplikovanost a bohatost nálezových situací v historickém jádru města.

Klenební čelo sklepa (v SHP z roku 2007 pod číslem 5) s větracím oknem.

Pozdně renesanční portál, který se obrací do sklepa č. 5.

Pozdně renesanční portál, který rámuje vstup do sklepa č. 2 ze starší schodišťové šíje č. 01.

Pětiboká výseč v klenbě nad větracím sklepním oknem ve sklepi č. 2.

Klenební čelo sklepa č. 2 přiložené k základům starší středověké hradby, které snad lze tušit ve vypadlé kaverně.

Otvor v plášti studny ve sklepe č. 3 a pohled tubusem studny nahoru.

Dřevěné potrubí s kovovými spojkami v tubuse studny mezi sklepem č. 3 a 4.

Detail kvádrového zdiva study s grafickým měřítkem.

Klenutá chodba č. 16 (dle SHP 2007) se současným vstupem do sklepa a vstupem od průjezdu.

Místnost č. 15 bezpochyby kuchyň se vstupem z chodby a přisvětlovacím oknem.

Stopy vývoje otopných zařízení pod starším dymníkem a nika zazděná v západní stěně.

Policevka nika ve východní stěně místnosti č. 15, kuchyně.

Zazděné otvory po otopném zařízení v koutě místnosti č. 12 a klasicistní pilíř mladšího klenutého pasu vydělující místnost č. 12 a 13.

Vrchol pozdně renesanční klenby se stykem dvou trojbokých výsečí v místnosti č. 14.

Pohled na vstup z ulice v síni č. 11 a schodiště do patra a vstup do dvora.

Pohled do místnosti č. 17 s mladší stlačenou barokní klenbou s trojbokými výsečemi, stejně jako u předchozí síně č. 11.

Pohled do místnosti č. 18 s placovými klenbami s meziklenebním pasem z druhé poloviny 19. století.

V obvodovém zdivu u jihovýchodního kouta je druhotně zazděný architektonický článek, patrně renesanční profilovaná konzola?

Pohled do klasicistního průjezdu ve východním křídle, toto křídlo je hodnoceno pouze starším standardním průzkumem (Gabriel – Lancinger 1992). A pohled na sousední zatopenou místnost s plackovými klenbami vydělenými meziklenebními pasy.

Pohled k západu na zajištěné zdivo severního průčelí patra a ruby kleneb překryté pultovým provizorním zastřešením.

Pohled k severu na zajištěné zdivo severního průčelí patra s okenními otvory a překryté pultovým provizorním zastřešením.